

Subject Area
Textile Clothing

Year: 2022
Vol: 8
Issue: 95
PP: 599-610

Arrival
28 January 2022
Published
28 February 2022
Article ID Number
3860
Article Serial Number
09

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.2649/sss.3860>

How to Cite This Article
Tüm Cebeci, D. (2022).
“Şile Bezi
Dokumacılığının
Tarihsel Yolculuğu”
International Social
Sciences Studies
Journal, (e-ISSN:2587-
1587) Vol:8, Issue:95;
pp:599-610

Social Sciences Studies
Journal is licensed under
a Creative Commons
Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

Şile Bezi Dokumacılığının Tarihsel Yolculuğu

Historical Journey of Şile Cloth Weaving

Dilek TÜM CEBECİ¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi. Marmara Üniversitesi, Teknik Bilimler MYO, Tekstil Giyim Ayakkabı ve Deri Bölümü, İstanbul/Türkiye

ÖZET

Dokumacılık, çeşitli iplik veya lif türlerinin belirli düzenle ve sistematik bir biçimde birleştirilmesi yoluyla oluşturulan işlemlerin bütünüdür. En ilkel dokumacılık örneklerine bataklık otları, sazlar ve at kıllarından oluşturulduğu arkeolojik kazılarla ortaya çıkartılmıştır. Neolitik çağda ise dokuma sanatı ile ilgili önemli gelişmeler ortaya çıkarılmıştır. Öncelikle iplik yapımı ve ardından dokuma sanatının oluştuğu söylenebilir. M.Ö. 6000 dolaylarına ait arkeolojik bulgular bu durumu kanıtlar biçimindedir. İlk dokuma kumaşların hasır örgü tekniğinden yola çıkılarak oluşturulduğuna yönelik Anadolu kültüründe çeşitli dokuma örneklerine rastlanmıştır. Köklü bir geçmişe sahip olan dokuma sanatı Antik çağdan günümüze kadar birçok egemenliğin hüküm sürdüğü Şile ve çevresinde farklı kültürel değerler içerisinde evrilmiştir. Yaklaşık olarak 150 yıllık bir geçmişe sahip olan Şile bezi dokumacılığının kültürel miras kapsamında tarihsel yaşam öyküsü ve günümüzdeki durumuna ait bilgileri araştırılmıştır. Çalışmanın amacı Şile bezi dokumacılığının geleneksel yöntemlerinin incelenmesidir. Bu kapsamda kaybolmakta olan yerel ve kültürel değerlerin araştırılması, maddi kültürel ürünlere ait mirasın belgelenmesi, kültürümüzü yansıtan değerlerin korunması gelecek nesillere kaynak oluşturması hedeflenmiştir. Bu çerçevede kullanılan malzemeler, uygulanan geleneksel yöntemler ve teknikler araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şile Bezi, Dokuma, El Sanatları, Kültür.

ABSTRACT

Weaving is the whole of processes created by combining various types of yarn or fiber in a certain order and systematically. Archaeological excavations revealed that the most primitive examples of weaving were created from marsh grass, reeds and horse hair. In the Neolithic era, important developments related to the art of weaving were revealed. It can be said that first of all, yarn making and then the art of weaving were formed. B.C. Archaeological findings of circa 6000 prove this situation. Various weaving examples have been found in Anatolian culture, indicating that the first woven fabrics were created based on the straw knitting technique. The art of weaving, which has a deep-rooted history, has evolved in different cultural values in Şile and its surroundings, where many dominations have ruled from ancient times to the present. The historical life history and current situation of Şile cloth weaving, which has a history of approximately 150 years, has been researched within the scope of cultural heritage. The aim of the study is to examine the traditional methods of Şile cloth weaving. In this context, it is aimed to research the disappearing local and cultural values, to document the heritage of material cultural products, to protect the values that reflect our culture, to create a resource for future generations. In this context, the materials used, the traditional methods and techniques applied were investigated.

Key Words: Şile Cloth, Weaving, Handicrafts, Culture.

1.GİRİŞ

Köklü bir geçmişin ürünü olan ve çok zengin çeşitliliğe sahip olan Türk el sanatları kültür varlığımızın en değerli belgeleridir. İnsanlığın çağlar boyunca yaratıp ürettikleri kültür varlıkları gelişim ve değişim içinde sürekli olarak gelecek kuşaklara aktarılırlar. Dokuma sanatı da köklü bir geçmişe sahiptir. Tarih öncesi dönemlerde yaşamış olan topluluklar önceleri korunmak ve örtünmek amacıyla bitki ve hayvan postları kullanmışlardır. Daha sonraları ise çeşitli bitkiler kullanılmıştır. Özellikle Anadolu'nun en uzun çağı olan paleolitik dönemde sepet örmeciliğinin keşfedilmesiyle, dokumacılığın altyapısının oluştuğu söylenebilir (Dölen,1992: 2).

Geleneksel el sanatları, halkın kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yaşadığı coğrafi ortamda kolaylıkla bulabildiği malzemelerden faydalanarak oluşturduğu ürün ve üretim özellikleri ile “yerel” bir nitelik taşırlar. Bu yerel niteliklerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması somut olmayan kültürel miras kapsamında değerlendirilmesi açısından önemlidir. Zira Kültür varlıkları farklı bölgelerde ve farklı coğrafi koşullarda yaşayan insanların yaşam tarzlarına göre biçimlenmektedir. Zamanla gelişen, gelenek olarak devam eden unsurlar beraberinde kültürel değerleri meydana getirirler.

Tarih ve kültürle yoğrulmuş Şile beldesi oldukça zengin değerlere sahiptir. Şile; Hitit, Frigya, Lidya, Pers, Bythnia, Roma, Bizans, Osmanlı gibi birçok kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Tarihin oluşumunu ve sürekliliğini sağlayan bu medeniyetlerde farklı dönemlerde uyguladıkları dokumalarla yörenin kimliğini oluşturmuşlardır. Şile’yi dünyaya tanıtan “Şile Bezi” geçmiş yaşamların bugüne taşınmasında önemli bir köprü niteliği teşkil etmiştir. Şile bezinin üretim süreci incelendiğinde toplumsal ve sosyal bir dayanışmanın da izleri görülmektedir (Temir, 2010: 4).

Bu araştırmada Şile bezi dokumacılığının tarihsel süreç içinde geleneksel yöntemlerle iplik, dokuma ve son bitim işlemlerinde uygulanan malzeme ve teknik özellikleri incelenmiştir. Bu çerçevede kültür ürünlerine ilişkin mirasın belgelenmesi hedeflenmiştir.

2. ŞİLE İÇESİ COĞRAFI KONUMU VE TARİHİ ÖNEMİ

Şile İstanbul iline bağlı, uzaklığı 55 kilometre olan Çatalca ve Silivri'den sonra İstanbul'un üçüncü büyük ilçesidir. Türkiye'nin kuzeybatısında, Kocaeli yarımadasının Karadeniz kıyısında yer almaktadır. Tarihi dokusu ve doğal güzellikleri turizm merkezi olmasının yanı sıra tarım, denizcilik ve dokuma sanatına ilişkin çok zengin ekonomi, sosyal ve kültürel enstrümanlara sahip olmuştur. Şile kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulunca kentsel sit ve doğal sit alanı olmak üzere iki farklı yönden koruma altına alınmıştır. Kentsel sit alanı Şile ve çevresinde yer alan yüzlerce yıllık tarihi eserleri, kaleleri, feneri ve şile evlerini kapsar. Şilenin doğal güzellikleri arasında falezler, adacıklar, mağaralar, anıt kayalar ve uzun sahilleri ile doğal sit alanı statüsüne alınmıştır. İlçedeki en önemli gelir kaynaklarından biri de Şile bezi dokumacılığıdır (Temir, 2010: 12-14).

Şile ismi tarihsel süreçlerde farklı isimlerle tanımlanmıştır. Şile'nin ilk yerleşik kavmi Greklerdir. Antik Miletos' lular çevrenin doğal güzelliklerinden etkilenerek özellikle tüm tepelerini renklendiren ve çevreye çok özel bir koku veren mor çiçekleri kendi dillerinde "Mercanköşk" olarak tanımlayarak bu ismi vermişlerdir. Geçmişten bugüne kullanılan diğer isimleri ise; Philee, Shila, Aschil, Artena, Kilio ve Kalpedir. (Temir, 2010: 12-15).

1690 yılına kadar Şile'nin eski adı "Kalpe" olarak tanımlanmıştır. Antik çağdan itibaren ise "Artena" olarak kullanıldığı görülmüştür. Geçmişteki diğer adları ise Aschil, Philee ve Kilio'dur (Ertek, Evren, 2005: 150).

Öztürk (2011) "Pontus Antik Çağ'dan Günümüze Karadeniz'in Etnik ve Siyasi Tarihi" adlı kitabında, Yunanca metinlerde "Hilea" adı Pontus Rumcasında Yunanca /H/ sesinin /Ş/ olarak telaffuzundan dolayı Şile olarak kullanıldığını ifade etmiştir. Öztürk ayrıca Plinius ile Ptolemaus'un notların da küçük gemilerin sığındığı bu koya dökülen Psilis deresinin Şile adının kaynağı olduğunu ifade etmiştir (Öztürk, 2011: 200-201). Dere yataklarında bulunan çakmak taşından yapılan alet ve buluntuların Paleolitik ve Mezolitik dönemlere kadar uzandığını göstermektedir. Ayrıca araştırmalarda bölgede Cilalı Taş devrinden beri insanların yaşadığını ortaya koymaktadır. Kefken ile Bulgaristan sınırı arasındaki Karadeniz sahil bölgesinde yapılan Prehistorik çalışmalar ve ortaya konulan veriler Şilenin Ağva ve Sahilköy İstanbul'un en eski buluntuları arasında olduğunu da doğrulamaktadır. Şile'nin tarihi istilaları kuşatmalar, savaşlar ve köklü kültürlerin bölge üzerinde egemenlik kurma yolunda pek çok çalışmaları mevcuttur. Tarihsel süreçte Hitit, Firigya, Lidya, Pers, Bithynia, Roma, Bizans egemenliğinden kalan bölgede kurtuluş savaşının ardından Türk topraklarına kazandırılmıştır (Temir, 2010: 15-16). İlçenin içinde bulunduğu Sakarya nehri, İstanbul boğazı, Marmara ve Karadeniz arasındaki Kocaeli yarımadası Bitinya olarak tanımlanmıştır. M.Ö. 8. Yüzyılda Trakya kökenli bir kavim olan Bitinler'in Anadolu'ya göç ettikleri bilinmektedir (Ertek, Evren, 2005:151). Antikçağlardan itibaren sayısız akınlar ve istilalara uğrayan Şile önce Pers seferinden geri dönen Xenophon kumandasında Grek orduları tarafından ele geçirilir. Ardından kıyı şehrini takip ederek ilerleyen Roma komutanı Lucullus bu sakin balıkçı şehrini istila etmiştir. Tarihsel süreç içinde Lydialılar, Persler ve Galatlar'dan sonra M.Ö. 1. yüzyılda Romalıların hakimiyetine girmiştir. Hristiyanlığın baskı altına aldığı dönemlerde M.S. 3. yüzyılda bazı Hristiyan grupları Doğu Roma imparatoru Diocletian'ın gazabından kaçarak Kızılca, İnkeş, Sofular köyleri yakınlarındaki mağaralara sığınmışlardır. Ancak Gürlek mağarası ilk Hristiyanların Romalıların tarafından hapsedildiği farklı bir kimlikle ön plana çıkmıştır. Zaman içinde Cenevizliler Şile'ye hâkim olmuşlardır. O dönemden günümüze kalan Şilenin ünlü kalesidir. Ardından Selçuklular 1050 yılında Şile'yi ele geçirmiştir. Ancak Haçlı orduları 1907 yılında Şile'yi Selçuklulardan geri almışlardır. 14. Yüzyılda ise Selçuklular tarafından Anadolu'dan getirilen Türkmen aşiretleri Şile çevresine yerleştirilir. 1391 yılında Sultan Yıldırım Beyazıt kumandanlarından Yahşi bey Şile'yi alır. Ancak İstanbul kuşatmasına katılmak üzere ilerlediğini gören Bizanslılar tekrar Şile'ye egemen olurlar. 1395 yılında Yahşi Bey Şile'yi ikinci defa alır ve Osmanlı topraklarına kazandırır. Osmanlı İmparatorluğunun Mondros mütakeresi ile 1920 yılında İngilizlerin denetimine verilir. Türk ordularının İzmir'e girişlerinden sonra İstanbul üzerinden ilerleyen III. Kolordu birliklerinden bir süvari tümeni tarafından Ekim 1922'de kurtarılır. (Temir, 2010: 22-25). Cumhuriyetin ilanı ile 1923'te ilk belediyelerden biri Şile'de kurulur. 1924'te idari olarak Üsküdar'a bağlanır. 2004 yılında yapılan düzenlemelerle Şile İstanbul Büyükşehir sınırları içerisine girmiştir (Ertek, Evren, 2005:158).

2.1. Kültürel ve Sosyal Yapı

Şile bölgesinde yaşayan yerel halka "manav" ismi verilmiştir. 14. yüzyıla kadar yerel Rum halkının ağırlıklı olarak yaşadığı Şile ve çevresine Selçuklular döneminde Türkmen boyları yerleştirilmiştir. Göçebeliği terk edip yerleşik düzene geçen manavlar aslında Türkmen gruplarıdır. Manav kelimesinin kökenleri hakkında farklı yorumlarda mevcuttur. Etimologlar manav kelimesinin Türkistan'daki Kazak -Kırgız ve Sibirya'daki Yakut Türklerinde rastlanan ve "koruyucu, soylu kişi" anlamına gelen Manap ya da Manag kelimesinden geldiğini öne sürerler.

Kuzeybatı Anadolu'nun geniş bir bölümünde Manav kelimesinin “Yerli, orada yaşayan Türk” anlamında kullanıldığı görülmektedir (Temir, 2010:29-31). Şile dergisi (2007) “Şile tarihi” manav yazısında; “*En kıraç toprağa ektiği keteni eğirip büğürüp, çirepeten otuyla boyayıp, bir iğneye para vererek, karadan, ceket yapan, Orta Asya'dan getirdiği kültürle palamut meşesinden kendi evini, bitkilerden ilacını, su değirmenini, fırını, ketenin tohumundan bezir yağını yapan, sebzesini, ekini diken herşeyini dışardan satın alanlara inat, kendi üreten insandır.*” İfadeleriyle bahsedilmiştir (-2007:75).

Bölgenin ilk Türk nüfusu olan Türkmenlerin yansira ilerleyen yıllarda Karadeniz'in pek çok kıyı şehrinden Şile'ye göç olur. Ayrıca 1877-1878 yıllarında Osmanlı Rus savaşında Rus tehdidi ile karşılaşan Ahıska Türkmenleri Artvin ve Batum civarından ayrılarak Şile'ye yerleşmişlerdir. I. Dünya Savaş'ından sonra Yugoslavya'dan göç eden Boşnaklarda Şile köylerine yerleşmişlerdir. Günümüzde Şile'nin nüfusunun %69'unu 600 yıl önce bölgeye yerleştirilen Türkmenler oluşturur. %10 Doğu Karadeniz göçmenleri, %8 Artvin-Batum göçmenleri %6 Doğu-Güneydoğu Anadolu göçmenleri, %2 Boşnaklar, %1 Çerkezler ve %4 diğer göçmenler nüfusun içinde bulunmaktadır. Şile farklı geleneklerin, dillerin ve tecrübelerin bir arada harmanlandığı zengin bir kültür mozaigi oluşturmuştur. Türkmenler, Ahıska Türkmenleri, Kafkaslar, Boşnaklar ve Çerkezler yıllardır bir arada yaşayarak etnik kimliklerini korumalarının yanı sıra üst kimliklerini de korumuşlardır. Bu duruma örnek olarak “biz Şileliyiz” ifadesidir (Temir, 2010:31-32).

3. DOKUMACILIĞIN TARİHİ VE ÖNEMİ

Dokuma kavramı insanoğlunun tarihsel süreç içerisinde ortaya koyduğu en eski sanat dallarından birisi olarak görülmektedir. Tarih öncesi dönemlerde yaşamış olan topluluklar önceleri korunmak ve örtünmek amacıyla bitki ve hayvan postları kullanmışlardır. Daha sonraları ise çeşitli bitkiler kullanılmıştır. Özellikle Anadolu'nun en uzun çağı olan paleolitik dönemde sepet örmeci'liğinin keşfedilmesiyle, dokumacılığın altyapısının oluştuğu ve buradan türemiş olabileceği belirtilmektedir (Dölen,1992: 2). İlkel dönemlerde insanın doğal çevresinde bulunduğu bataklık otu, saz, ağaç ve uzun at kılları gibi pek çok değişik madde kullanmıştır. Neolitik çağda hayvanları ehlileştiren insanlar bu aşama ile yünlü dokumacılığı keşfetmişlerdir. Lifleri elle bükerek iplik haline getirmiş ve zamanla elle eğirmenin yerini taş ve ağaç gibi malzemelerden yapılan ilkel iğleri kullanmışlardır. Ardından keçe, düğüm, örgü ve dokumalarla oluşturdukları tekstil yüzeylerini kullanmaya başlamışlardır (Temir, 2010: 120). Devam eden Neolitik çağda keten, kenevir gibi bitkisel lifler ve hayvansal liflerden dokumalar yapmışlardır. Zaman içerisinde farklı doğal elyafların keşfedilmesi ve çeşitli iplik eğirme sistemleri ile iplik haline dönüştürülmesi ile dokumacılık sanatı kendisini sürekli bir gelişim içerisinde bulmuştur (Yağan 1978: 73). Mısır ve Mezopotamya en eski dokumacılık örneklerinin görüldüğü yerler arasındadır. Mısır sıcak iklimi ile keten ve pamuk üretiminin fazlalığı ile dokuma merkezlerinden biri olurken, Mezopotamya'nın sazlık iklimi nedeniyle farklı dokuma türlerinin oluşmasına olanak sağladığı bilinmektedir. Mısır'da M.Ö. 3000 yıllarına ait dokuma parçaları ve M.Ö. 2000 yıllarına ait tezgâh kalıntılarının bulunması o dönemde dokumacılığın yaygın olduğunu göstermektedir. Ancak Konya Çatalhöyük ve Diyarbakır Çayönü kazılarında bulunan ve Arkeoloji Müzesinde koruma altına alınan dokuma parçaları dokumacılığın Anadolu'da çok daha önce başladığı gerçeğini ortaya koymaktadır. M.Ö. 6000 yıllarına ait kil tabakası arasında kalmış atkı ve çözümlerden oluşan dokuma parçaları teknik bakımdan oldukça gelişmiştir. Bulunan dokuma parçalarında bezayağı ve düğüm tekniklerinin kullanıldığı ve yüzeylerinin ince ve düzgün oluşu görülmüştür. Çayönü kazılarında çıkan tekstillerinde M.Ö. 9000 yıllarına tarihlendirilmesi dünya dokumacılığının Anadolu'da başladığı düşüncesini örneklerle kuvvetlendirdiği gibi ortaya koymaktadır (Temir, 2010: 122-123).

3.1. Şile Bezi Dokumacılığının Tarihsel Süreci ve Önemi

Dokuma insanoğlunun ortaya koyduğu en eski sanat dallarından birisi olarak bilinmektedir. İnsanoğlunun yaşadığı coğrafyalar ve bölgeler kendilerine özgü kültürlerin oluşmasına ve gelişmesine zemin sağlamaktadır. Kültürel değerler bir toplumun tarihini ve sanat anlayışını en iyi şekilde ifade ettiği alanlardan biri olarak görülmektedir. Üzerinde yaşadığımız coğrafya ise çok farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış kültürel anlamda oldukça zengin bir yapıyı oluşturmuştur. Kültürel varlığın en canlı belgeleri el sanatlarıdır. Asırlar boyu toplumların yaşam öykülerini, sanat anlayışlarını becerilerle harmanlayarak eserlerin yansıtıldığı görülmüştür (Uzun, 2009:8). Şile bezi dokumacılığı Şile halkının önemli el sanatlarından biridir. Şile Bezi dokumacılığının ortaya çıkışı ve tarihi ile ilgili yazılı mevcut kaynaklar olmamakla birlikte 150 senelik bir geçmişi olduğu bilinmektedir. Ancak Şile daha eski zamanlarda da dokumacılık konusunda ünlenmiş bir bölge kimliğine sahip olmuştur. Bitin'yada yaşayan halkın doğal renkli dokumalar yaptıkları ve keten malzemelerden yapılan Macarların giydiği “Gatya” (şalvar) giysiler kullandığı Hans Dernschwan'ın 1955 yılında yayınladığı “Anadolu'ya Seyahat” kitabında bahsedilmiştir. Ayrıca Şile'de yaşayan Rumların dokuma tezgâhları için İstanbul'a giderek iplik temin edip aynı zamanda dokunan ve dikilen iç çamaşır ve gömlekleri İstanbul piyasasına sattıklarına dair yazılı ve sözlü kaynaklar mevcuttur. Şile çevresine 14. Yüzyılda göçlerle gelen Manav'ların köklü dokuma geleneklerine sahiptirler. Kaynaklar Türklerin

Anadolu'ya gelmeden çok önce keten dokumacılığı yaptığını göstermektedir. “Kandıra Bezi” olarak da adlandırılan keten dokumaları yapmak için Manav’lar zahmetli bir süreçte üretim yapmışlardır (Temir, 2010: 238-239). Bu süreç; Keten bitkisinin ekilmesi, olgunluğa erişen bitkinin hasatı, ardından saplarından lif elde edebilmek için havuzlama, kurutma, kırma, (ezme), tarama, yumuşatma, eğirme işlem süreçlerinden geçmektedir (Başer,1983:83-87) Elde edilen iplikler el tezgahlarında dokuma ipliği olarak kullanılmıştır. Şile’de rastlanan en eski örnekler ipekten yapılan dokumalardır.1920’li yıllarda ipekçilik, takip eden yıllarda ise, Şile’ye bağlı Kızılcaaköy, Değirmendere, Yazmançayırı, Kadıköy ve Ulupelit köyleri ile Kandıra ilçesinde ve pek çok sayıdaki köyde keten üreticiliği ve dokumacılığı yapılmıştır (Ertek, Evren, 2005:183). 1936 yılından itibaren mevsimlerin kurak geçmesi ve keten üretiminin zahmetli olması sebebiyle halk dokumada keten üretimini bırakıp pamuk ipliği kullanmaya başlamıştır ve günümüzde bilinen şekli ile Şile bezi dokumaları bu tarihten sonra ortaya çıkmıştır. 1950’li yıllara kadar Şile Bezi üretiminde hammadde olarak İngiltere’den getirilen 20 numara bükümlü pamuk ipliği kullanılmıştır. Bu tarihin ardından dokumalarda Denizli, İstanbul ve İzmir de üretilmeye başlanan pamuk iplikleri sipariş verilerek kullanılmıştır (Temir, 2010: 241-242). Şile Bezi 1971 yılında dış ülkelere o dönemin parası ile otuz milyon liralık Şile bezi ihracatı gerçekleştirilmiştir. 1972 yılında ise Türkiye geneli ihracat alanında ikinci sırada yer alarak büyük bir ivme kazanmıştır. 1974 yılındaki verilere göre Fransa, Hollanda, Almanya, İsviçre ve Amerika’ya büyük miktarlarda Şile bezi ihraç edildiği görülmüştür. Ayrıca Şile bezinden yapılmış giysilerinde ihracatı da yapılmıştır. Bu dönemde hippilerin Türkiye’de olduğu sürede Şile bezi ürünler satın almaya başlaması ile Şile Bezinin dünya moda sektörüne girmesine ve büyük etki oluşturmaya sebep olmuştur (Şimşek, 1974: 109). 1983 yılına yapılan bir araştırmada ise şu şekilde anlatılmıştır *“1970’ler başında Şile’deki 500’ü aşkın dokuma tezgahında çalışan yaklaşık 1500 kadın ortalama 130 bin top ya da 2 milyon 600 bin metre Şile bezi üretmekteydi. Şile’ye bağlı 40 köyde dar enli bez üretebilen oldukça ilkel 350 el tezgâhı vardır. Şile ilçesinde en çok dokuma tezgâhı bulunan yöreler Kabakoz, Akçakese, İmrenli, Karacaköy, Bozgaca, Kurfalı, Şuayipli, Korucuköy, Ubeyli, Darlık, Erenler ve Satmazlı köyleri ile Ağva bucağı’dır”* (- 1983: 3926).

1998 yılındaki verilere göre Şile’ye bağlı dört köyde 20 adet el tezgâhı ile dokuma yapılmıştır. Bir tezgâhta 12 saatlik çalışma süresi ile 20 m. Şile bezi dokunabilirken 2005 yılında Şile bezi 10 adet yarı otomatik dokuma tezgâhı ile (İmrenli, Bozgaca, Kabakoz Köylerinde) daha az miktarlarda gerçekleştirilmiştir (Ertek, Evren, 2005: 240). 2009 yılında ise dokumacılık oldukça azalmıştır. Sadece İmrenli, Kabakoz ve Şile Merkezdeki Şile İMKB. Halk Eğitim Merkezinde devam ettirilmektedir (Uzun, 2009: 12).

3.2. Şile Bezinin Üretimi

Şile bezi üretimi incelendiğinde geçmişten gelen bir kadın dayanışma hikayesi olduğu görülür. Nesilden nesile aktarılan bu gelenek aynı zamanda aile ekonomisine katkı sağlamak içinde tercih edilmiştir. Eski ahşap Şile evlerinin giriş bölümlerinde genellikle el tezgâhları bulunmaktadır ve dokuma işlemleri bu mekânlarda yapılmıştır. Tarihsel süreç içerisinde dokuma için ipek, keten ve yün ipliklerinin de kullanıldığı görülmüştür. Günümüzde dokumaların çoğunluğu ise pamuk ipliğinden oluşturulmaktadır. Yaklaşık 40 yıldır mesleğe gönül vermiş olan dokuma ustası Mehmet Akgün 45 cm. ve 90 cm. eninde dokuduğu tüm kumaşların ipliklerini Denizli’den temin etmektedir. 20/1 numaralı 1200 tur/m. bükümlü %100 pamuk ipliği ile üretmektedir. İpliğe bu kadar yoğun büküm miktarı uygulatılması Şile bezi dokumacılığının geleneksel kıvrımlı yapısını oluşturmak içindir (KK1). Şile Halk Eğitim Merkezinde 20 veya 20/2 numaralı iplikler kullanılmaktadır. Bu ipliklerin hepsi normalden fazla büküme sahip oldukları için “kıvrak” iplik olarak da adlandırılmaktadır (Atalayer, G. 1986:9). Eskiden İngiltere’den ithal edilen pamuk ipliği ile dokumalar uygulanmıştır. “Papazlı” ve “İngiliz” adı ile iki çeşit pamuk ipliği ham olarak dokuma yapanlara ulaştırılmıştır (Temir, 2010: 257). 1950’den sonra ise Denizli, İstanbul ve İzmir’de üretim yapılmıştır (Taner, 2007: 98). “Bürüm” adı verilerek paketler halinde satılmaktadır. Şile bezi için kullanılan ipliğin kalitesinin haricinde iplik üzerinde yapılan işlemlerde son derce önemlidir. Uygulana işlem “Haşılama” olarak adlandırılır.

Haşılama işlemi; pamuk ipliğine mukavemet, dayanıklılık ve kayganlık sağlamak için uygulanır Aynı zamanda kolalama yöntemi olan bu çalışmada yumuşak olan pamuk ipliğinin sertleşmesini, birbirine yapışmasını ve kopmasını önleyerek dokumanın daha rahat yapılması sağlanır. Haşıl işlemi öncesinde “bürüm”ler alınır “kelep”lere (çile) ayrılır. İki elin yardımı ile çileler açılır. Bir kazan içerisine “çiriş” ismi verilen sıvı kaynatılarak hazırlanır. Pamuk ipliği bu sıvıya daldırılır ve çirişle ipler iyice kaynatılır. Çiriş; çirişotundan elde edilen ve suyla iyice karıştırılarak tutkal kıvamında kullanılan sarı bir tozdur. Çirişotu yerine un’da kullanılabilir. İşem için un ve su çorba kıvamında pişirilir, pişirme esnasında karıştırmak önemlidir bu şekilde pütürlerin oluşması da engellenmektedir. Karışım istenilen kıvama geldiğinde süzgeçten geçirilir ve böylece pürüzsüz bir banyo elde edilir. Aynı zamanda ipliğin mukavemet kazandırılması içinde yapılan bu işlemde bir müddet kaynayan banyoda bekletilir. Çileler soğuduktan sonra çıkarılıp iki el yardımıyla çırpılır ve ahşap sırtlara asılıp kurumaya bırakılır (Görsell).

Görsel 1. Haşılama işlemine ait görüntüler Şileli kadın (Temir, 2010: 258-259).

Görsel 2: Haşılama işlemi dokuma sanatçısı ve moda tasarımcısı Fırat Neziroğlu Şile sahili 2021(URL1).

(Görsel 2) İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) ve Şile Belediyesi iş birliği çerçevesinde hazırlanan “Şile Bezi Kadın Kırsal Kooperatifi” projesinde dokuma öncesi çile halindeki pamuk ipliklerine haşılama işlemi dokuma sanatçısı ve moda tasarımcısı Fırat Neziroğlu ve proje ekibi tarafından uygulanmıştır. İşlem geleneksel yöntemlerde olduğu gibi bakır kazanlarda ve odun ateşinde yapılmıştır. Yaklaşık 30 dakika pamuk ipliği çileleri kaynatılmıştır “un çorbası” adı olarak da bilinen uygulama şile sahilinde yapılmıştır.

Kuruyan çileler toplandıktan sonra ahşap malzemeden yapılmış döner bir sehpaaya takılır (Görsel 3) (Taner, 2007: 98-Temir, 2010: 258).

Görsel 3. Döner sehpa (Elemne veya kelebe).

Çözümlü iplikleri hazırlama işlemi: Ahşap çitadan yapılmış olan döner sehpaaya takılmış olan İplikler hazırlandıktan sonra bu malzemeye çıkırık takılır. “Çıkırık” iplik eğirme için makara veya kaleme sarma işleminde kullanılır çıkırık üzerinde yer alan kol elle çevrilerek sarım işlemi yapılır (Görsel 4) “kalem” ince ahşap çubuklara verilen isimdir. (Taner, 2007: 98).

Görsel 4: Çıkırıkla kaleme sarma işlemi.

Görsel 5: Çözümlü ipliklerinin dolaba sarılma işlemi (Temir, 2010: 263).

Hazırlanan kalemlerden 40 adeti çözgüye takılır, yaklaşık 40cm eninde dokunan tüm çözgü bir yumakta toplanır. Kalemlerin bir araya getirilmesi ile çözgülerin hazırlanması sağlanır. “Çözgü” dokumayı oluşturabilmek için kullanılan dikey ipliklerdir. Hazırlanan çözgüler çözgü dolabının etrafında istenilen metrede döndürülerek sarılma işlemi gerçekleştirilir (Görsel 5). Yarı otomatik dokuma tezgâhları kullanıldığında ise öncelikle çözgü iplikleri çıkırıklara (kelebe’ye) takılır ardından bobin makinasına yerleştirilir çilenin ucundan bulunan iplik masuraya takılarak istenilen metrajda bobinler elde edilir (Görsel 6,7).

Görsel 6: Çıkırıklara sarılmış çözgü iplikleri ve hazırlanan bobinler, Mehmet Akgün Atölyesi

Görsel 7: Bobin sarma makinası, Mehmet Akgün atölyesi.

Şile Halk Eğitim Merkezi'ndeki "Şile Bezi Dokumacılığı" kursu için dokumaların çözgüleri İmrenli ve Korucu köyünde hazırlanmaktadır. Haşılama işlemi Halk eğitim merkezinde yapılmaktadır. Ardından çözgü iplerine sarım işlemi yaptırıldıktan sonra çözgü iplikleri tezgâha takılmaya hazır bir şekilde merkeze gelip dokuma işlemi uygulanmaktadır. KK2.

Atkı iplikleri hazırlama işlemi: Geleneksel yöntemlerde çile halindeki ipler çıkırğa takılır ve çıkırık kolu çevrilerek kalemlere sarılır. Bu kalemler mekik yuvasına yerleştirilerek kullanılır. Yarı otomatik tezgâhta ise otomatik bir makinede masuralara sarılır. Boş masuralar makinenin üst kısmına toplu olarak yerleştirilir. Orta bölüme de iplik bobini oturtulur (Görsel 8).

Görsel 8: Atkı ipliklerinin geleneksel yöntemlerle hazırlanması ve atkı ipliklerinin yarı otomatik atkı sarma makinasında oluşturulması, Mehmet Akgün atölyesi (sağ görsel).

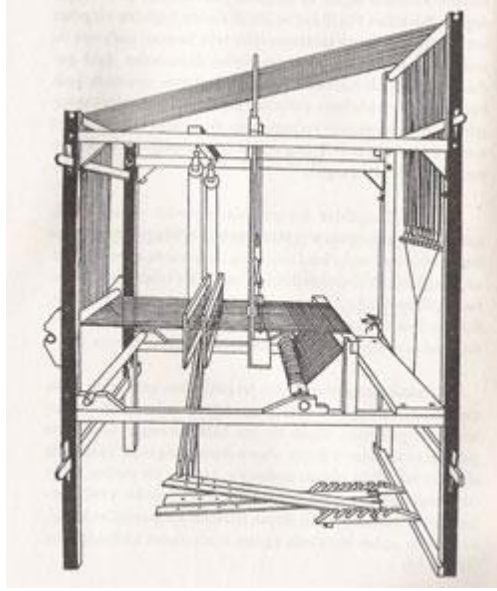
Tahar işlemi: İstenilen metre ve sayıda çözgü iplikleri (telleri) çapraz noktasında yumağa sarılır. Ve bir çubuk yardımıyla tezgâhın üst ve arka bölümüne asılır. Zincir veya yumak halinde toplanan çözgü ipleri tek tek gücülerden ve tarak dişlerinden geçirilir, yapılan bu işleme ise "tahar veya taharlama" ismi verilir (Görsel 9).

Görsel 9: Tahar işlemi yapılmış dokuma tezgâhı.

3.3. Dokumada Kullanılan Tezgâh tipleri

Anadolu'da genel olarak kullanılan mekikli el dokuma tezgahlarını Andi, Şal ve Peştamal tezgahlar olarak üçe ayırılır. Peştamal tezgâhlarda kendi içinde, Çukur, Yüksek, Kamçılı olmak üzere üçe ayrılır (Yağan, 1978:75-76). Şile ilçesinde yapılan el dokumacılığında ise ahşap kamçılı tezgahlar kullanılmaktadır (Görsel 10). Anadolu'nun dokuma yapılan bazı yörelerinde 'de kamçılı (çift pedallı) tezgahlar kullanılmaktadır. Kamçılı tezgahların diğer tezgahlardan en önemli ayrılan mekanizması mekiğin el ile değil de kamçının çekilmesiyle atılmasıdır (Görsel 11). Mekik kumaşın bir ucundan diğer ucuna tezgâh üzerinde bulunan kamçı ile atılır. Kamçılı el tezgâhları normal el tezgahlarından daha verimli ve hızlı bir üretim sağlamaktadır böylece bu sistem el tezgahlarına büyük bir hız artışı kazandırmıştır. Gücülerinin tel ve taraklarının demir olması dışında diğer bir özelliği de sökülüp takılabilir olması nedeniyle kolayca kurulabilmesidir. Gün geçtikçe bu tezgahların yerine yarı otomatik dokuma tezgahlarının da kullanıldığı görülmektedir (Görsel 12).

Görsel 10: Kamçılı dokuma tezgâhı teknik çizim.

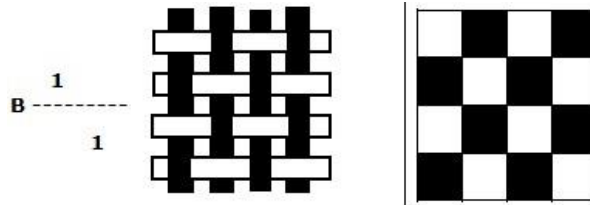

Görsel 11: Kamçılı dokuma tezgahında dokuma işlemi yapan Şile’li dokuma ustası (Temir, 2010: 61).

Görsel 12: Yarı otomatik dokuma tezgâhı Mehmet Akgün atölyesi.

Dokuma İşlemi: atkı ve çözgü olarak adlandırılan iki iplik sisteminin belli kurallara göre birbirlerine dik açı yaparak ve altlı üstlü keserek bağlantılar ile oluşan tekstil yüzeyleridir (Görsel 13). Şile bezi dokumasının örgü tekniği “bezayağı” örgüsüdür. Bezayağı örgüsü en çok kullanılan örgü biçimidir. En küçük birimi iki çözgü ve iki atkıdan oluşur. Bezayağı örgülü kumaşın her iki yüzü de aynıdır. Çözgü ve atkı sıklığı eşit, çözgü ve atkı ipliklerinin kalınlığı aynı dokunan bezayağı örgülü bir kumaşta her iki seri ipliğinde eşit kıvrım almaktadır. Bu örgüyü dokuyabilmek için iki çerçeveye ihtiyaç vardır. Ancak çözgü sıklığına göre 2,4,6,8 çerçeveye çıkartılabilir (Şeber, Alpan. 1989:1,16). Ancak bu işlem Şile’de geleneksel ahşap el dokuma tezgahlarında orjinaline sahip bir biçimde iki çerçeve ile İMKB. Şile Halk Eğitim Merkezi, dokunmaktadır (KK2) ayrıca yarı otomatik tezgahlarda da dokunma işlemi uygulanmaktadır (Görsel 14).

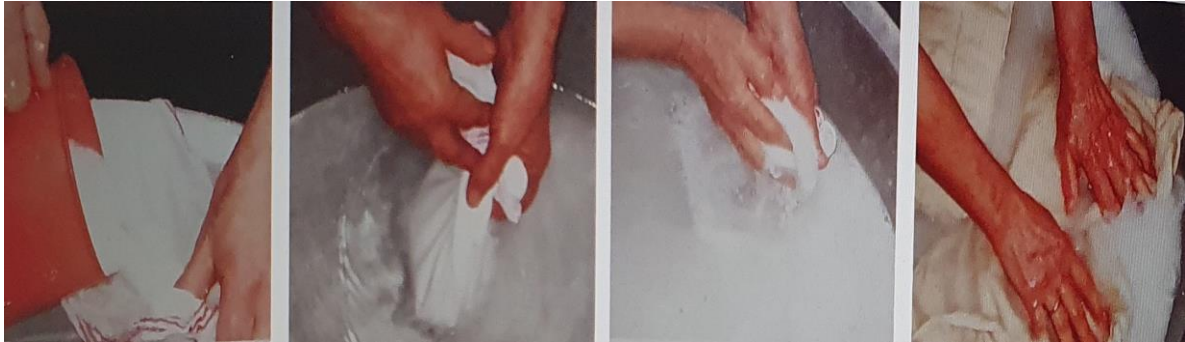
Görsel 13: Bezayağı örgü raporu.

Görsel 14: Ahşap el dokuma tezgâhı İMKB. Şile Halk Eğitim Merkezi, yarı otomatik dokuma tezgâhı, Şile Bezi El Sanatları Merkezi.

3.4. Dokuma Sonrası Son İşlemler, Yıkama ve Kurutma

Dokunmuş kumaş tezgâhtan alındıktan sonra bitim işlemleri yapılır. Şile bezinin doğal rengi krem ve sarımtırak tonda olduğu için beyazlatma işlemi uygulanmaktadır. Beyazlaştırma işleminde kireç kaymağı kullanılmaktadır. Büyük su dolu bir leğene konulan kumaş üzerine bir bez konulan kireç kaymağı sıkılarak suyun içine aktarılır. 90m. bezi ağartmak için yaklaşık 50 kg. kireç kaymağı ve 25 kg. karbonat karıştırılarak uygulama işlemi yapılır. Bu işlemin süresi bezin renginin ne kadar oranda açılması ile ilgilidir (Görsel 15). İstenilen renge ulaşıncaya kadar durulama işlemine geçilir. Durulama işlemi geleneksel olarak denizde veya günümüzde çeşme suyu kullanılarak durulama işlemi yapılmaktadır.

Görsel 15: Şile bezinin kireçle beyazlatılması işlemi (Temir, 2010: 270).

Yapılan araştırmalarda Karadeniz'in diğer denizlere göre tuz miktarı daha düşük bir su kitlesine sahip olduğu görülmüştür. Marmara denizinde su miktarı %22-23 gram iken Karadeniz'in toplam tuz miktarı %16,5-17g. civarlarındadır. Şile kumları içerik olarak zirkon, kuvars, feldspattan ve çeşitli minerallerden oluşmaktadır. Kumda kurutulan bezlerin kumdaki iyot ve mineralleri absorbe ettiğini ve dokumanın tok bir görünüm kazandığını araştırmalarla ortaya çıkarılmıştır (Temir, 2010: 248).

Deniz suyunda yıkama işlemi; Şile bezleri deniz suyunda birkaç kez çırpılıp çalkalanır tuzlu su ile fiksaj işlemi de gerçekleşmiş olmaktadır ardından kumsalda ince taneli kumların üstünde veya kaya üstünde güneşte kurutulur. Suyun ve kumun yapısı bezin dokusuna işler. Deniz suyu ile yıkandıktan sonra kurutulan Şile bezi kazandığı bükümlü, kıvrak özelliğini korur (Görsel 16) (Görsel-17).

Görsel 16: Geleneksel yöntemlerle Şile dokumalarının denizde yıkanması ve kumsalda kurutulması 1960 yılları, Ayşin Deniz Kuru koleksiyon arşivi. (Temir, 2010: 247).

Görsel 17: Geleneksel yöntemlerle Şile dokumasının denizde yıkama ve kumsalda kurutma işlemi 2021 İSTKA projesi kapsamında dokuma sanatçısı ve moda tasarımcısı Fırat Neziroğlu yönetiminde uygulama işlemleri (URL2, URL3).

Kurutma işlemi aynı zamanda duvardan duvara gerilen iplere asılarak da uygulanır (Görsel 18).

Görsel 18: İplere asarak kurutma işlemi (Temir, 2010: 272).

3.5. Şile Bezi Çeşitleri

Şile bezleri farklı zamanlarda üretilen, farklı amaçlar için kullanılan dokumalar olarak değerlendirilebilir. Kullanılan ana malzeme tüm örneklerde kıvrak pamuk ipliğidir. Ancak atkı ve çözgü farklı kalınlıklarda iplikler kullanılarak farklı kalitelerde dokumalar ortaya çıkarılmıştır. Kumaşların sıklık ve ağırlık gibi nitelikleri ve yörede aldıkları isimlere göre dört grup içinde incelenebilir (Tablo 1).

Tablo 1: Şile bezi tipleri

Şile Bezi Tipleri	m ² Ağırlığı (g.)	Atkı Sıklığı (cm)	Çözgü Sıklığı (cm)
Melez Bezi	170 g.	16 tel	22 tel
Bürümcük Bez	80 g.	18 tel	18 tel
Kasterli Bez	110 g.	15 tel	18 tel
Ham Bez	140 g.	16 tel	20 tel

Melez Bezi (Antik bez), kalın dokumalardır. Atkılar daha kalın, çözgüler daha incedir. Atkı yönünde renklendirilmiş örnekler mevcuttur. Bürümcük bez, çok ince olduğu için başörtüsü ve iç gömlek olarak kullanılmıştır. Kasterli bez (İngiliz kıvrığı), örtü yapımında kullanılan daha kaba görünümlü bir bezdir. Ham bez ise Günümüzde Şile de en çok dokunan kumaştır. Enli ve dar olarak dokunan ham bezden çeşitli malzemeler

üretilmektedir. İç ve dış giyimde kullanılan kıyafetler, ev tekstili gibi pek çok malzemeler yapılmaktadır. Ayrıca ipek ya da floş ipliklerle yapılan işlemlerle çok zengin çeşitlilikler kazandırılmıştır (Temir, 2010: 252-253).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşadığımız coğrafya yüzyıllardır çok farklı kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış kültürel anlamda oldukça zengin bir yapıya sahip olmuştur. Bu zenginliklerin başında ise dokumacılık sanatı gelir. Köklü bir geçmişe sahip olan dokuma sanatı Antik çağdan günümüze kadar birçok egemenliğin hüküm sürdüğü Şile ve çevresinde farklı kültürel değerler içerisinde harmanlanmıştır Tarihin oluşumunu ve sürekliliğine tanıklık eden ve bu bölgede yaşayan medeniyetlerde farklı dönemlerde uyguladıkları dokumalarla yörenin kimliğini oluşturmuşlardır. Şile'yi dünyaya tanıtan “Şile bezi” geçmiş yaşamların bugüne taşınmasında önemli bir köprü niteliği teşkil etmiştir. Bu kapsamda yaklaşık olarak 150 yıllık bir geçmişe sahip olan Şile bezi dokumacılığının kültürel miras kapsamında tarihsel yaşam öyküsü ve günümüzdeki durumuna ait bilgileri incelenmiştir.

Cumhuriyet döneminde keten ipliği ile Şile bezi dokumacılığı yapıldığı bilinmektedir. Sonraki yıllarda keten üretiminin zorluğu sebebi ile pamuk ipliği kullanılmıştır. Ahşap el tezgahlarında dokunduktan sonra bitim işlemlerinin Şile denizinde yıkanıp kumsalda kurutulması ve tüm bu işlemlerin doğal yöntemlerle yapılması Şile bezine önemli konfor özellikleri katmaktadır. Kültürel bir kimlik olan şile bezinin yaşatılması, gelecek nesillere aktarılması manevi ve sosyal bir sorumluluktur. Seri üretimle rekabet edemeyen Şile bezi üretimi gerek ustaların bu işi bırakması gerekse yerine yeni ustaların gelememesi sebeplerinden ötürü yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bu sanatın sürdürülebilirliği için yeni ustaların yetiştirilmesi önemlidir. Tüm dünyada geleneksel yöntemlerle üretimin son derece kıymetli olduğu bilinmektedir. Bu durumda bu sanatı yaşatmaya çalışan ustaların mevcut üretimleri yerinde desteklenmelidir.

Öneriler; Dokumacılık sanatının gelecek nesillere aktarılabilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede dokuma sanatını icra eden ve çok az sayıda olan ustaların T.C. Kültür Turizm Bakanlığı tarafından yaşayan insan hazineleri statülerine alınmalıdır.

Toplumsal ve kültürel değerlere sahip çıkarak Kooperatiflerin kurulması, dokuma ustalarının yetiştirilmesi ile mümkün olacaktır

Geleneksel Şile bezinin 1970’lerde sahip olduğu Pazar payına tekrar kavuşturulabilmesi için Ulusal ve Uluslararası organizasyonlarla şile bezinin değerini vurgulayan tanıtımların ve iş birliklerin yapılması önem arz etmektedir.

33 yıldır Uluslararası Şile bezi kültür ve sanat festivali düzenlenmektedir. Ancak sadece yerel de kalmayıp iş birlikleri ile sürdürülebilir konuma getirilmelidir. Coğrafi işaret almış olan Şile bezinin daha fazla kitlelere ulaştırılması kapsamında Türkiye’de ve yurtdışında önemli bir pazara sahip olan tekstil firmalarının Şile belediyesi ile oluşturulacak iş birlikleri ile Şile bezinin üretim kapasitesi artırılabilir.

Geleneksel Şile bezi dokunduktan sonra bitim işlemleri olarak Karadeniz sularında yıkanıp kumsalda kurutulmaktadır. Üretimin tamamen insan gücüyle gerçekleştirilmesi ayrıca yaz dönemleri ile sınırlı olması çalışmayı güçleştirmektedir. Bu çerçevede bitim işlemleri ile ilgili olarak (deniz ve kum havuzu) bir tesis kurulabilir ve böylece üretim miktarı yükseltilebilir.

Günümüzde insanların doğaya ve doğal malzemelere yönelmesi ile sentetik ürünlere olan talebi azalmıştır. Bu çerçevede gerek giyim gerekse ev tekstili alanlarında kullanılabilecek olan Şile bezinin doğal yapısı, nem çekme özelliğinin yüksek olması, hafif olması, serin tutması gibi konfor özelliklerinin ön plana çıkartılarak tekstil sektörü ile iş birlikleri oluşturulabilir

Moda tasarımcıları ile çeşitli projeler gerçekleştirilmiştir ancak daha fazla kitlelere ulaştırılması hedeflenmelidir. Yakın tarihte (2021 yılı içinde) yapılan projeler kapsamında Şile Belediyesi ve İSTKA ortak projesi yürürlüğe girmiştir. Projenin eğitmenliğinde dokuma sanatçısı ve moda tasarımcısı Fırat Neziroğlu bulunmaktadır. Yapılan iş birliği çerçevesinde “Şile bezi kadın kırsal kooperatifi” kapsamında ilk etapta 4 atölye, 80 tezgâh ve yaklaşık 200 kadın ile dokumacılık faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu durum bölge halkının ekonomik ve sosyal anlamda desteklenmesi açısından da önemli bir yaklaşımdır.

Şile bezinin korunması, yaşatılması, kültürel ve sosyal bir kimlik olarak değerlendirilmesi önemlidir. Bu açısından yerel yönetimlerin, devlet ve özel kuruluşların akademik çevre ile desteklenmeleri öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Atalayer, G. (1986). “Buldan Bezi”, III.Ulusal Tekstil Sempozyumu,TMMOB Makine Mühendisleri Odası, Bursa.
- Başer, İ. (2002). Elyaf Bilgisi, Marmara Üniversitesi Yayın no:687, Teknik Eğitim Fakültesi yayın no: 21 İstanbul.

- Dölen, E. (1992). Tekstil Tarihi, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Ertek, T.A.; Evren, E.N., (2005). Bir Coğrafi Alan Analizi: Şile İlçesi, Güven Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Öztürk, Ö. (2011). Pontus Antik Çağ'dan Günümüze Karadeniz'in Etnik ve Siyasi Tarihi, Genesis Yayınları, Ankara.
- Şeber, B., Alphan, D. (1989). Kumaş Yapı Bilgisi, T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, İTKİB, İstanbul.
- Şimşek, A.S. (1974). “Şile Bezi (Şila)”, Mensucat Meslek Dergisi, Cilt:27, Sayı:3, Meslek Yayınları ve Matbaacılık, İstanbul.
- Taner, N. (2007). “Şile Bezi”, Şile Dergisi, Sayı:1, Şile Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Temir, Ş.R. (2010). Geçmişten Günümüze Şile ve Şile Bezi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Sanat Eserleri Dizisi Yayınları, Ankara.
- Uzun, A. (2009). Şile Yöresi Şile Bezi Dokumacılığının Günümüzdeki Durumu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Yağan. Ş.Y., (1978). Türk El Dokumacılığı, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- (2007). “Şile Tarihi”, Şile Dergisi, Sayı:1, Şile Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- (1983) “Cumhuriyetin İlk Yıllarında İstanbul Sanayii”, Yurt Ansiklopedisi, Cilt:6, Anadolu Yayıncılık, İstanbul.
- URL1-2: <https://www.sile.bel.tr/guncel/haberler/turizm-haberleri/2021-yazina-sile-bezi-damgasini-vuracak>
- URL3: <https://www.istka.org.tr/haberler/sile-bezi-kirsal-kadin-kooperatifi-projesi-desteklenecek/>
- KK1: Mehmet Akgün, Dokuma Ustası, Akgün Şile Bezi Dokuma Atölyesi kurucusu ve işletmecisi, İmrenli Köyü, Şile (27.01. 2022).
- KK2: Ayşe Taşpınar Usta Öğretici, Dokuma Bölümü, Şile İMKB Halk Eğitim Merkezi, Şile (27.01.2022).